

N:o 16.

Ankom till Riksd. kansli den 12 maj 1905, kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner i fråga om proportionellt valsätt vid val af Riksdagens utskott m. m.

Vid innevarande riksmöte hafva till konstitutionsutskottets behandling öfverlämnats följande fyra inom kamrarna väckta motioner i fråga om proportionellt valsätt vid val af Riksdagens utskott m. m., nämligen från Första Kammaren n:o 29 af herr *E. A. Enhörning*, samt från Andra Kammaren n:r 211 och 212 af herr *J. E. Biesert* och n:r 217 af herr *J. Ericsson* i Vallsta. *Motioner.*

Herr *Enhörning* har uti sin motion föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t måtte utarbeta och snarast för densamma framlägga sådant förslag till ändrad lydelse af 75 § riksdagsordningen, hvarigenom det proportionella valsättet fastställdes till användning vid val till Riksdagens utskott och öfriga delegationer. *Motionärernas förslag.*

Herr *Biesert* har i motionen n:o 211 hemställt, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenling ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af 37 § mom. 1 och 75 § riksdagsordningen:

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 3 Saml. 14 Häft. (N:o 16)

Riksdagsordningen.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugu, statsutskottet af tjugufyra, bevillningsutskottet af tjugu, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnes sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 75.

1. Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. De i 37 § och 50 § omförmälda val skola vara proportionella, där ej fråga är om val efter afgången utskottsledamot eller deputerad.

Närmare föreskrifter meddelas i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen.

Därjämte har motionären anhållit, att konstitutionsutskottet, om det funne hans nu framställda förslag böra bifallas, ville göra de ändringar och tillägg, det funne önskvärda.

Uti motionen n:o 212 har herr *Biesert* — under hänvisning till sin förenämnda motion — hemställt,

att Riksdagen — under förutsättning, att Riksdagen såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antager förslag till sådan grundlagsändring, att de i 37 § och 50 § riksdagsordningen omförmälda val skola vara proportionella — ville i skrifvelse anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för nästa Riksdag framlägga förslag till sådant proportionellt valsätt, som kan finnas lämpligt att använda vid här omhandlade val.

Slutligen har herr *Ericsson* — med åberopande af sin vid 1904 års riksdag väckta motion n:o 274 — hemställt,

att riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 37:1 och § 75 riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugo, statsutskottet af tjugo-fyra, bevillningsutskottet af tjugo, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 75.

1. Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn, som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall förfaras på följande sätt. De vid valet afgifna namnsedlarnes antal delas med antalet af dem, som skola väljas, och den sålunda erhållna valkvoten, vid uppkommande bråk bestämd till närmast högre hela tal, lägges till grund för bestämmandet af hvilka skola anses valda. Sedan namnsedlarne öppnats och till sin giltighet granskats, fördelas de i flockar, så att till hvarje flock läggas de sedlar, å hvilka samma namn förekomma i samma ordning. Vid uppräknandet tagas till en början endast de flockar i beräkning, som innehålla minst lika stort antal namnsedlar, som valkvoten angifver, de talrikarne flockarne först, de fåtaligare därefter. Inom hvar och en af dessa flockar förklaras personer valde i den ordning, de å namnsedlarne finnas upptagna, och till det antal, som angifves genom det hela tal, hvilket framkommer, då namnsedlarnas antal inom flokken delas med valkvoten. Namn å den, som redan i en före-

gående flock förklarats vald, förbigås, om det ånyo förekommer i en följande, och i stället räknas det å namnsedeln närmast därefter uppförda namnet. Har det antal, som skall väljas, icke på sådant sätt uppnåtts, fylles antalet af den eller dem, som vid sammanräkningen af återstående namn å samtliga afgifna namnsedlar befinnas hafva erhållit de flesta rösterna; i händelse af lika röstetal skilje lotten. Vid användande af detta valsätt äger en namnsedel giltighet, äfven om den innehåller färre namn än antalet af dem, som skola väljas.

3. Mellan de valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest, eller i händelse detta antal är lika, medelst lottning.

*Motionä-
rernas
motivering.*

Det af herr *Enhörning* uti motionen n:o 29 framställda förslaget beledsagas af en så lydande motivering:

»Alltifrån det nya riksdagsskickets begynnelse har frågan om proportionella val till Riksdagens utskott och öfriga delegationer vid olika tillfällen varit uppe på dagordningen. Redan vid 1867 års riksdag föreslog ledamoten af Andra Kammaren från Malmö stad, landshöfding S. G. von Troil, att valen till Riksdagens förnämsta utskott skulle ske enligt detta valsätt, som ådragit sig uppmärksamhet, sedan det 1866 infördes vid val till det danska landstinget eller öfre kammaren. Som motionen afsett, att det nya valsättet endast skulle upptagas i Andra Kammarens arbetsordning, men frågan ansågs vara af grundlags natur, fick emellertid förslaget förfalla. År 1878 väcktes ett liknande förslag, som då likväl afsåg ändrad lydelse af 75 § riksdagsordningen, af ledamoten i Andra Kammaren från Uppsala stad, professor H. L. Rydin, men blef äfven då förkastadt. Frågan om proportionella val blef först aktuell i vårt land, sedan Kungl. Maj:t vid 1896 års riksdag föreslagit tillämpning af detta valsätt vid utseende af de större städernas ledamöter i Andra Kammaren. Härigenom fästes uppmärksamheten mera allmänt vid fördelarna af detta valsätt, och vid åtskilliga riksdagar hafva herrar Palme, Nydal, Carlson och Hedlund inom Andra Kammaren föreslagit dess tillämpning vid val, som förrättas inom Riksdagen.

Ehuru dessa förslag samtliga förfallit, har insikten om det proportionella valsättets fördelar långsamt men säkert mognat inom Riksdagen. Det torde därför icke vara af nöden att här inlåta sig på någon mera detaljerad granskning af dessa fördelar. Af flera skäl hafva de tillvunnit

sig ett vida mera obestriddt erkännande i fråga om sådana val, som Riksdagen själf har att förrätta, än i fråga om val af kamrarnas ledamöter.

Genom införande af proportionella val till Riksdagens utskott blefve den allsidiga beredning af föreliggande ärenden, som utskottsinrättningen åsyftar att vinna, i så måtto främjad, att hvarje mening, som omfattas af ett någorlunda afsevärdt antal ledamöter inom någondera kammaren, finge fritt tillfälle att göra sig gällande vid ärendenas förberedande behandling inom utskotten. Fortfarande som hittills komme naturligen utskottsflertalets mening att i afgifna utlåtanden framträda såsom vederbörande utskotts yrkande, under det afvikande meningar likaledes framgent finge göra sig gällande i form af reservationer. Men dels komme utskottens majoritet att stå i ett mera korrekt förhållande till Riksdagens egen majoritet, af hvilken den sålunda blefve ett mera troget uttryck, och dels komme denna majoritet att lämna utrymme för flera nyanseeringar i fråga om olika meningar, än som möjligen skulle kunna blifva fallet under nuvarande valsätt.

Erkännes det berättigade i denna tankegång, synes en proportionell valmetod ju förr dess hellre böra införas vid val, som förrättas inom Riksdagens kamrar, och önskligt hade till och med varit, att ett sådant införande hade kunnat tidigare gå för sig, så att erfarenhet kunnat inom Riksdagen vinnas om tillämpningen af en ny och inom det praktiska lifvet hos oss hittills litet eller intet pröfvad valmetod. Att så ej förr kunnat ske beror delvis därpå, att själfva grundtanken endast långsamt hunnit till mognad, så att det för ganska många af Riksdagens ledamöter varit förenadt med svårigheter att sätta sig in i det nya och opröfvade valsättet, men delvis också därpå, att de vid skilda tillfällen föreslagna valmetoderna icke lyckats tillvinna sig flertalets bifall. Af olika skäl torde det också vara svårt att förena ett flertal inom kamrarna omkring en valmetod, som föreslagits af enskild motionär och sålunda icke gärna kan hafva bakom sig den auktoritet, som i främsta rummet vinnes genom den mångsidiga och omfattande utredning, hvarpå ett regeringsförslag förväntas stödja sig. Såväl af föregående motioner i ämnet som af den redogörelse för olika valsätt och deras inbördes företräden, hvilken lämnats af den kungl. kommittén för proportionella val uti dess i november 1903 afgifna betänkande, synes otvetydigt framgå, att vid tillämpningen af det proportionella valsättet olika metoder kunde med ungefärligen samma fördel användas, där de voro sådana, att de gäfvö någorlunda säkerhet för ett exakt resultat. Under sådana för-

hållanden synes det näppeligen vara den enskilde riksdagsmannens sak att träffa sitt val mellan dessa olikartade, men i det hela likartade valmetoder. Ett sådant val torde fördenskull med förtroende böra öfverlätas åt regeringen, som bättre än enskilde förslagsställare bör vara i tillfälle att grundligt skärskåda saken från olika synpunkter och lämna företräde åt en sådan valmetod, som på det enklaste sätt kan leda till det mest exakta valresultat.

Af dessa skäl, och då en snar och genomgripande ändring i angifvet syfte af sättet för val till Riksdagens utskott synes af behofvet högeligen påkallad, torde det närmare sättet helst böra öfverlätas åt Kungl. Maj:ts regering, hos hvilken Riksdagen alltså bör utbedja sig utredning och förslag i ämnet. Enär den åsyftade ändringen lämpligen bör vinnas genom förändrad lydelse af § 75 riksdagsordningen, torde den ej heller böra inskränkas till val af Riksdagens utskott, utan utsträckas till alla sådana inom kamrarna förekommande val, vid hvilka det proportionella valsättet med fördel låter sig användas. Sådana val äro i främsta rummet de, som gälla utseende af elektoror för val af justitieombudsman, fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret m. fl. Riksdagens förtroendemän. För det proportionella valsättets tillämpning vid sistnämnda val tala tydligtvis alldeles samma skäl som i fråga om Riksdagens utskott.»

Herr *Biesert* har i sin ofvan omförmälda motion n:o 211 andragit följande:

»I motion n:o 29 i Första Kammaren har herr *Enhörning* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t måtte utarbета och snarast för densamma framlägga sådant förslag till ändrad lydelse af § 75 riksdagsordningen, hvarigenom det proportionella valsättet fastställdes till användning vid val till Riksdagens utskott och öfriga delegationer.

Jag delar till fullo herr *Enhörnings* åsikt, att proportionella val till Riksdagens utskott skulle vara till fördel för ärendenas allsidiga utredning, därigenom att hvarje afsevärd grupp inom någondera kammaren genom sådana val finge fritt tillfälle att göra sig gällande vid utskottens sammansättning.

Jag hyser äfven den åsikten, att proportionella val skulle vara fördelaktiga, då Riksdagen har att utse, enligt § 50 riksdagsordningen, af Konungen åskade särskilda deputerade.

Men jag är däremot inte lika öfvertygad om lämpligheten af proportionella val vid tillsättandet af Riksdagens öfriga delegationer, åtminstone hvad vissa af dem beträffar.

På grund af den nuvarande partigrupperingen har det i Andra Kam-maren under de senare åren frivilligt utbildat sig den praxis, att till leda-möter i utskotten valts personer från de olika partierna något så när i förhållande till partiernas styrka enligt på förhand gjord öfverenskommelse. Men andra synpunkter hafva tydligen gjort sig gällande vid val af vissa andra delegationer, exempelvis vid val af de valmän, som hafva att utse revisorer af riksbankens afdelningskontors räkenskaper och förvaltning. Vid dessa val har önskan att låta kännedomen om de olika orterna inom landet komma till sin rätt uppenbarligen varit starkare än önskan om en proportionell partirepresentation.

Jag menar således, att erfarenheten visar, att det måhända inte är lämpligt att vid val af Riksdagens *alla* delegationer använda det propor-tionella valsättet. Däremot borde numera ingen tvekan råda om lämplig-heten af proportionella val till utskotten och därmed jämförliga delegationer.

Bifall till herr Enhörnings motion skulle emellertid hafva till följd, att vi finge vänta på de fördelar proportionella val till utskotten erbjuda ända till år 1909 — i bästa fall. Jag för min del tror, att det finnes ett sätt att komma i åtnjutande af dessa fördelar redan under nästa riks-dagsperiod, äfven om man är enig med herr Enhöring däruti, att ut-arbetandet af en lämplig proportionell valmetod för nu ifrågavarande ändamål bör öfverlämnas åt regeringen, »som bättre än enskilde förslagsställare är i tillfälle att grundligt skärskåda saken från olika synpunkter och lämna företräde åt en sådan valmetod, som på enklaste sätt kan leda till det mest exakta resultat.»

Enligt min mening är det inte önskligt, att bestämmelserna rörande valsättets detaljer införas i grundlagen. Dessa bestämmelser böra utan tvifvel äga större rörlighet, än ett grundlagsstadgande medgifver. De kunna därför utan olägenhet införas till exempel i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen, under det att i grundlagen — lämpligast måhända i § 75 af riksdagsordningen — införas endast ett stadgande, att de i § 37 och § 50 omförmälda val skola vara proportionella.

Då det emellertid kan inträffa, att fyllnadsval måste äga rum efter afgången utskottsledamot, och sådant val naturligtvis ej kan ske efter någon som helst proportionell princip, torde det vara nödvändigt att i grundlagen införa stadgande om undantag för dylikt val, hvilket själfallet fortfarande bör ske enligt majoritetsprincipen.

Om Riksdagen beslutar en sådan grundlagsändring, att det fastslås, att valen till utskotten skola vara proportionella, utan angifvande af val-

sättets detaljer, så bör den ju samtidigt i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådant proportionellt valsätt, som kan finnas vara lämpligt att använda vid här ifrågavarande val. På det att önskan om en snar lösning af denna fråga måtte tillfredsställas, bör dessutom Riksdagen anhålla, att Kungl. Maj:ts förslag måtte föreläggas redan nästa Riksdag. Jag har i detta syfte samtidigt med denna motion i särskild motion hemställt, att Riksdagen ville besluta en sådan skrifvelse.»

Historik.

Redan vid den första riksdagen efter det nuvarande representations-skicket antagande väcktes, i sammanhang med upprättande af arbetsordning för Andra Kammaren, förslag om det proportionella valsättets tillämpning vid val af ledamöter till konstitutions-, stats- och bevillningsutskotten, men, ehuru frågan då endast af formella skäl ej kunde komma under Riksdagens pröfning, fick den likväl sedermera hvila ända till 1878 års riksdag. Då väcktes inom Andra Kammaren af herr H. L. Rydin en motion om införande i § 75 riksdagsordningen af ett tillägg, genom hvilket de olika meningsgrupper, som kunde inom kamrarna förefinnas, skulle beredas utväg att, i ett visst förhållande till hvarje sådan grupps personantal, i Riksdagens utskott insätta medlemmar, samt såmedelst skulle kunna förebyggas, att utskottsvalen ginge uteslutande i den riktning, som en enda menings flertal funne för godt bestämma. Konstitutionsutskottet afstyrkte emellertid motionen, och denna hemställan blef af båda kamrarna bifallen. Frågan återkom vid 1896 års riksdag, då ledamoten af Andra Kammaren herr S. Palme uti afgifven motion föreslog en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående det proportionella valsättets användande vid val inom Riksdagens kamrar. Icke heller detta förslag lyckades tillvinna sig någondera kammarens bifall. Vid 1897 års riksdag väcktes inom Andra Kammaren ånyo motion i samma syfte af herr J. Nydal. Dennes förslag anslöt sig i hufvudsak till den vid 1896 års riksdag af Kungl. Maj:t för vissa riksdagsmannaval föreslagna valmetoden, hvilken utgjorde en i någon mån modifierad tillämpning af det valsätt, som intill år 1891 användes vid val af ledamöter i danska riksdagens landsting och i dess utskott. Äfven denna motion blef af Riksdagens båda kamrar afslagen. Frågan fick härefter anstå till 1902 års riksdag, då herr Ernst Carlson uti en inom Andra Kammaren afgifven motion föreslog en sådan ändring af

§ 75 riksdagsordningen, att vid val, som af kammare förrättades, proportionellt valsätt, byggdt på den i Danmark tillämpade s. k. Andræska valmetoden, skulle användas, därest minst en tiondedel af kammarens ledamöter därom gjorde framställning. Motionen blef af konstitutionsutskottet afstyrkt och Första Kammaren biföll utskottets hemställen, medan Andra Kammaren för sin del antog en af friherre Barnekow med flere vid utlåtandet fogad reservation, åsyftande sådana ändringar i riksdagsordningen, att det af motionären föreslagna proportionella valsättet skulle användas vid utskottsval och val af sådana deputerade, som i § 50 riksdagsordningen afsåges, därest minst en femtedel af kammarens ledamöter sådant begärde. Vid 1904 års riksdag förelågo inom Andra Kammaren två motioner i ämnet, nämligen af herr G. Lindgren i Islingby och herr J. Ericsson i Vallsta. Båda motionerna anslöto sig till ofvannämnda af Andra Kammaren bifallna reservation med den skillnaden, att herr Lindgren uttalade sig för, att användandet af det proportionella valsättet skulle göras fakultativt, medan herr Ericsson föreslog en obligatorisk tillämpning af dylikt valsätt. Konstitutionsutskottet afstyrkte båda motionerna och Första Kammaren biföll hvad utskottet hemställt. Andra Kammaren däremot biträdde en af samma kammares utskottsledamöter afgifven reservation, innefattande bifall till herr Ericssons motion.

Den af herr J. Ericsson i Vallsta vid innevarande års riksdag i ämnet väckta motionen öfverensstämmer i allo med den af honom vid nästlidet års riksdag afgifna och af Andra Kammaren då biträdde. Den afser sålunda tillämpning af proportionellt valsätt vid utskottsval och val af de i § 50 riksdagsordningen omförmälda särskilda deputerade. Herr Biesèrts motion n:o 211 åsyftar jämväl, att vid nyssnämnda val den proportionella valmetoden skall komma till användning, men i olikhet mot herr Ericsson har herr Biesèrt icke förordat någon viss valmetod, utan i motionen n:o 212 hemställt, att Riksdagen skulle af Kungl. Maj:t begära förslag till sådant proportionellt valsätt, som kan finnas lämpligt att använda vid här omhandlade val. De närmare bestämmelserna om valsättet skulle icke inflyta i grundlagen, utan i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen. Slutligen afser herr Enhörnings motion om skrifvelse i ämnet till Kungl. Maj:t att få för Riksdagen framlagdt förslag

Sammanfattning af motionernas innehåll.

om det proportionella valsättets tillämpning ej blott vid utskottsvalen utan jämväl vid tillsättandet af Riksdagens öfriga delegationer och nämnder.

*Utskottets
yttrande.*

Den uti föreliggande motioner ånyo upptagna fråga angående det proportionella valsättets tillämpning vid val inom Riksdagens kamrar finner utskottet förtjänt af synnerligt beaktande. Uppenbart är, att, hvad utskotten beträffar, såväl rättvisa som billighet tala för, att de olika meningsgrupperna inom kamrarna blifva i förhållande till sin numerära styrka i utskotten företrädda, äfvensom att partierna beredas tillfälle att i dem invälja personer, som de själfva anse för sig representativa. Visserligen hafva redan under nuvarande förhållanden, och särskildt sedan partierna inom kamrarna blifvit mera jämnstarka, dessa synpunkter i viss mån vunnit beaktande. Men då någon garanti icke finnes för att så alltid skall komma att ske, utan en ändring härutinnan kan, såsom erfarenheten från en icke alltför aflägsen tid gifvit vid handen, tänkas komma att inträda, när sådana frågor stå på dagordningen, i hvilka partimotsatserna göra sig starkt gällande, har utskottet funnit redan detta förhållande innebära tillräckligt talande skäl för vidtagande af en sådan ändring i nu gällande valsätt, att minoritetens billiga anspråk på att få deltaga i ärendenas beredning under alla omständigheter varder fullt tryggad.

Icke blott ur nu angifna synpunkter finner utskottet erforderligt, att det proportionella valsättet införes vid utskottsvalen. Äfven rent praktiska skäl tala för en dylik anordning. Utskottens uppgift att förbereda de olika frågor, som komma under Riksdagens pröfning, så ock att jämkas mellan kamrarna, då dessa stannat i olika beslut, gör det synnerligen önskvärdt, att redan vid ärendenas förberedande behandling minoritetens män lämnas tillfälle att, med den sakkunskap och erfarenhet de måste antagas äga i ej mindre mån än majoritetens, framföra de skäl och grunder, som från deras ståndpunkt böra blifva de bestämmande vid ärendenas slutliga afgörande. Gifvet är, att utredningen af de olika frågorna därigenom måste vinna i allsidighet och grundlighet på samma gång som större möjlighet skulle förefinnas för en sammanjämkning af de olika åsikter, som äro inom Riksdagen representerade.

Hvad ofvan anförts synes utskottet jämväl kunna i tillämpliga delar göras gällande i fråga om val af de särskilda deputerade, som i § 50 riksdagsordningen afses.

Föreligga sålunda enligt utskottets mening fullgiltiga skäl för införande af proportionellt valsätt vid utskottsval och val af nyssnämnda särskilda deputerade, finner sig utskottet däremot icke öfvertygadt om lämpligheten af att låta detta valsätt komma till användning vid utseendet af sådana nämnder, hvilka af Riksdagen tillsätts med rätt att i vissa angifna fall besluta eller förrätta val i Riksdagens ställe, äfvensom af andra Riksdagens delegationer än utskott. Dessa nämnders och delegationers uppgift är nämligen af den från utskottens ändamål skiljaktliga natur, att det med fog kan göras gällande, att de inom Riksdagens kamrar rådande majoriteterna böra på dylika val kunna utöfva det afgörande inflytandet. Utskottet har på grund häraf icke ansett sig böra förorda det proportionella valsättets införande vid val af ifrågavarande nämnder och delegationer.

Vidkommande den valmetod, som för utskottsvalen bör komma till användning, finner utskottet uppenbart, att å densamma måste ställas fordran på enkelhet och lättfattlighet på samma gång som den på ett fullt tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål. Då enligt utskottets mening befogade anmärkningar i dessa hänseenden kunna göras mot den af herr Ericsson föreslagna valmetoden, hafva med biträde af sakkunnig person inom utskottet utarbetats tvenne särskilda valmetoder, hvilka sinsemellan förete, den likheten, att de bygga på den s. k. D'Hondtska fördelningsregeln. Medan den ena af dessa metoder, med vissa af valens natur påkallade förenklingar, nära ansluter sig till den af Kungl. Maj:t för val af ledamöter till Riksdagens Andra Kammare föreslagna listmetoden, karakteriseras den andra metoden särskildt däraf, att den i möjligaste mån anpassar sig efter den vid utskottsvalen numera rådande praxis samt därjämte bereder de olika partierna tillfälle att, på samma gång de blifva representerade i förhållande till sin styrka, i utskotten insätta de ledamöter, partiet anser böra i främsta rummet ifrågakomma, äfvensom att under valens fortgång taga hänsyn till resultatet af redan förrättade val. Då emellertid vissa detaljer af dessa båda valmetoder ansetts böra ytterligare utarbetas, och det dessutom syntes utskottet lämpligt att jämväl andra för ifrågavarande val lämpade metoder göras till föremål för pröfning, har utskottet, som icke haft till sitt förfogande den tid, som för ett dylikt omfattande arbete erfordras, ansett sig nu icke kunna för Riksdagen framlägga något förslag till valmetod, utan i stället funnit sig böra hemställa, att en fullständig utredning i berörda afseende måtte genom Kungl. Maj:ts försorg verkställas.

Slutligen vill utskottet såsom sin åsikt framhålla, att det måste anses vara principiellt oriktigt att, på sätt herr Biesèrt föreslagit, införa de närmare bestämmelserna angående det proportionella valsättet i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen, öfver hvilka denna ensam äger beslutanderätt. Dylika bestämmelser äro nämligen af den vikt, att de böra i grundlag intagas.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa:

1:o att a) herr Biesèrts motioner n:is 211 och 212, och
b) herr Ericssons motion n:o 217
icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd; samt

2:o att Riksdagen, i anledning af herr Enhörnings motion n:o 29, må i skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till införande af proportionellt valsätt vid de i §§ 37 och 50 riksdagsordningen föreskrifna val.

Stockholm den 11 maj 1905.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservationer:

med afseende å *punkten 2:o*:

af herrar *Blomberg*, friherre *Alströmer*, *Säve*, *Lars Berg* och *Carl Nyström*, som ansett, att utskottet icke bort tillstyrka skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet;

af herr *Johnsson*, som ansett, att utskottet själfvort bort utarbета och framlägga förslag till proportionellt valsätt för Riksdagens utskott;

af herr *Andersson* i Pettersborg, som yttrat:

»Då jag icke kunnat biträda något af de inom utskottet utarbetade, här nedan (*Bil.*) intagna förslag till proportionellt valsätt vid val af Riksdagens utskott m. m., utan yrkat, att, därest dylikt valsätt skulle införas, valen skulle ske genom listval och med tillämpning af den s. k. D'Hondtska fördelningsregeln, och då jag ej heller kunnat biträda utskottets förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet, får jag hemställa

att utskottets förslag icke må af Riksdagen bifallas.»

Bil.

Förslag

till proportionellt valsätt vid val af Riksdagens utskott m. m.

Alternativ 1.

Alternativ 2.

Riksdagsordningen.

Riksdagsordningen.

§ 75.

§ 75.

1. Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn, som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. Vid val, som enligt 37 och 50 §§ af kammare förrättas, skall förfaras på

1. Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. De i 37 och 50 §§ föreskrifna val skola förrättas efter proportionell val-

följande sätt. Af hvarje röstande afgifves en sedel, innehållande allenast ett namn och afseende val af såväl ledamöter som suppleanter, där bäggedera skola väljas. De platser, som äro att besätta, fördelas, särskildt för val af ledamöter och särskildt för val af suppleanter, mellan de olika sedlarne efter den grund, att, då någon sedel tillerkännes plats för viss röstmängd, samma röstmängd medför lika rätt för hvarje annan sedel, och på det sätt, att platserna, en efter annan, tilldelas den af de olika sedlarne, som för hvarje gång uppvisar det största jämförelsetalet. Jämförelsetalet är för hvarje sedel dess rösttal, så länge sedeln ännu icke fått någon plats sig tillerkänd, halfva rösttalet, så länge sedeln erhållit allenast en plats, tredjedelen af rösttalet, så länge sedeln erhållit allenast två platser, och så vidare i fortsatt följd. Äro, i fråga om någon plats, två eller flera af jämförelsetalen lika, ägde den sedel företräde, hvars rösttal är störst. Äro äfven rösttalen lika, afgör lotten företrädet mellan sedlarne. De platser, som sålunda tillkomma en sedel, besättas på det sätt, att den, hvars namn finnes uppfördt å sedeln, i främsta rummet förklaras vald, hvarefter denne eller den ledamot af kammaren, han för händelse af förfall befullmäktigat, på talmannens anmodan å väljarnes vägnar nämner dem, som skola intaga de öfriga platserna, och dessa äfvenledes förklaras valda. Den ordning, i hvilken talmannen framställer sådan anmodan, som nu nämnd är, bestämmes af de olika sedlarnes rösttal, så att ett högre rösttal har företräde framför ett lägre, samt, där rösttalen äro lika, genom lottning.

3. Mellan de enligt mom. 2 valde bestämmes ordningen, därest de förut tillhört ifrågavarande utskott eller nämnd, efter det antal riksdagar, de inom samma varit ledamöter eller suppleanter, men eljest,

metod, så snart valet afser mer än en person. Närmare regler om huru härvid skall förfaras meddelas i reglementariska föreskrifter för Riksdagen.

Reglementariska föreskrifter för Riksdagen.

§ 4. De i R.O. 37 och 50 §§ omförmälda val skola förberedas och utföras på sätt här nedan och i §§ 5 till och med 11 sägs.

Innan dylikt val företages, utsätter hvarje kammare för sin del tid, då förslagslistor å sådana ledamöter af kammaren, som anses böra vid valen ifrågakomma, skola till talmannen inlämnas.

Förslagslistorna må innehålla huru många eller huru få namn som helst.

Sedan desamma inkommit, anslås de af talmannen, med afgifvande af förslagsställarnas namn.

§ 5. Kammarledamot, som blifvit föreslagen till samma uppdrag å mer än en förslagslista, må kunna, vare sig muntligen eller skriftligen, hos talmannen fordra sitt namn utslutet från alla listor utom en; dock att sådan framställning må göras senast å det här nedan omförmälda sammanträde.

§ 6. Senast dagen före valet sammanträder kammaren för slutjustering af förslagslistorna. Å detta sammanträde må endast följande jämnkningar göras i de föreslagna listorna:

1:o) anmäler talmannen de utslutningar, som på grund af till honom ingångna framställningar enligt § 5 äro att företaga å listorna;

2:o) äger kammarledamot, som står upptagen å mer än en förslagslista, rätt att göra dylik framställning;

3:o) äger jämväl förslagsställare rätt att utsluta från den af honom föreslagna

eller i händelse detta antal är lika, medelst lottning; dock att, då ledamot är hindrad tjänstgöra, af samma väljare utsedd suppleant skall i hans ställe inträda, där sådan är tillstädes.

listan namn, som befinnes upptaget äfven å annan förslagslista;

4:o äger förslagsställare, hvilkens förslagslista blifvit ändrad genom sådan uteslutning, som här ofvan under 1:o till och med 3:o sägs, rätt att fullständiga sitt förslag genom uppförande å detsamma af namn å lika många kammarledamöter, som de från förslaget uteslutna, skolande härvid iakttagas, att endast namn å sådana kammarledamöter må upptagas, som icke redan äro upptagna å de ursprungliga förslagslistorna, och att de nya namnen på listan få sin plats efter dem, som förut äro upptagna därå.

De justerade förslagslistorna anslås så fort ske kan.

§ 7. De vid valet afgifna röstsedlarna skola öfverensstämma med någon af de justerade förslagslistorna, vid äfventyr att röstsedeln eljest kasseras.

§ 8. Sedan de för hvarje särskild förslagslista afgifna röster sammanräknats, fördelas de utskotts- eller delegationsplatser, som valet afser att besätta, mellan listorna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den af de olika listorna, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal.

Jämförelsetalet är för hvarje lista dess rösttal, så länge listan ännu icke fått någon plats sig tillerkänd; därefter halfva rösttalet, så länge listan erhållit allenast en plats; därefter tredjedelen af rösttalet så länge listan erhållit allenast två platser; och så vidare i fortsatt följd.

Äro i fråga om någon plats två eller flera af jämförelsetalen lika, äge den lista företräde, hvars rösttal är störst. Äro äfven rösttalen lika, skilje lotten.

Har en lista redan erhållit så många platser, som listan upptager kammarledamöter, varde den från vidare jämförelse utesluten.

§ 9. Allt efter som, enligt det i före-

gående paragraf angifna förfarande, en plats tilldelas viss lista, uppföres den kammarledamot såsom vald till ledamot af utskottet eller delegationen, hvilken efter ordningen å förslagslistan är därtill närmast berättigad. Skulle härvid inträffa, att den närmast berättigade redan förut blifvit antecknad såsom vald, tages i stället från samma lista den efter honom närmast berättigade.

§ 10. Sedan enligt ofvan beskrifna förfarande valen af utskottsledamöter äro afslutade, ske suppleantvalen utan ny omröstning genom upprepande, förmedelst samma röstsedlar, af samma förfarande, som vid valen af ledamöter iakttagits, hvarvid listorna anses omfatta endast de personer, som icke redan blifvit valda till utskottsledamöter.

§ 11. Vid inkallande af suppleanter iakttages, att vid förfall för ledamot inkallas så vidt möjligt suppleant, som varit upptagen å samma förslagslista, som den frånvarande ledamoten. I öfrigt äga suppleanterna företräde i den ordning, i hvilken de antecknats såsom valda.

Herrar *Behm* och *Nydal* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes afgörande inom utskottet.

Herr *Darin* har anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att han ej deltagit i behandlingen af detta ärende.